

Toespraak bij uitreiking Oxfam Novib / PEN Award 2013

Door Tom van der Lee, directeur campagnes bij Oxfam Novib

Den Haag, Donderdag 19 januari 2013

Dames en heren, ik heet u van harte welkom bij de uitreiking van de Oxfam Novib / PEN Awards 2013 hier bij het Writers Unlimited Winternachten Festival.

Oxfam Novib reikt sinds 2001, in samenwerking met het PEN Emergency Fund en het Writers in Prison Committee, een award uit aan dappere & creatieve mensen die hun stem durven te verheffen tegen onrecht en onderdrukking. Dit is het twaalfde jaar waarin wij deze Award uitreiken. En het stemt me verdrietig dat ik moet zeggen, dat hij harder nodig is dan ooit.

2012 was bijvoorbeeld een uitzonderlijk dodelijk jaar voor journalisten. Volgens 'Reporters without borders' was het aantal journalisten dat het afgelopen jaar gedood is in verband met hun werk 33% hoger dan het jaar daarvoor. De 'International Federation of Journalists' rapporteerde dat er het afgelopen jaar 121 slachtoffers zijn gevallen onder journalisten door moordaanslagen, bomaanslagen en verdwaalde kogels of granaatscherven. De Zwitserse 'Press Emblem Campaign' (PEC) dat zich inzet voor de bescherming van journalisten, publiceerde zelfs een nog hoger aantal: 141 gedode journalisten.

Een van hen was de Somalische dichter, schrijver en journalist Warsame Shire Awale. Op 30 October, rond het middaguur, werd hij op brute wijze vermoord vlak bij zijn huis in Mogadishu. Warsame was in zijn werk regelmatig kritisch ten opzichte van al-Shabaab, een militante groep, die hij beschuldigde van het misleiden van de bevolking in naam van de Islam.

Juist vanwege de frequentie van dit type schokkende gebeurtenissen is na twaalf jaar, het belang van de Oxfam Novib / PEN award niet kleiner geworden; verre van dat! We weten dat de Award heel erg belangrijk is voor de mensen die hem ontvangen. Het geeft hen mentale steun om hun strijd voort te zetten en benadrukt de kwesties waarvoor zij opkomen.

Al twaalf jaar reiken wij een prijs uit voor iets wat gewoon zou moeten zijn, de kans en de vrijheid voor iedereen om zichzelf uit te drukken.

Voor Oxfam Novib en PEN zijn vrijheid van meningsuiting en persvrijheid fundamentele mensenrechten en het gebruik van deze fundamentele rechten zou normaal moeten zijn en niet onderworpen aan vergelding. De werkelijkheid is helaas anders en miljoenen mensen kunnen niet van deze vrijheden genieten.

Voor al die mensen, die repressieve autoriteiten trotseren en hun recht claimen om zich uit te spreken, te schrijven, te filmen of zelfs te zingen, zijn de consequenties hiervan erg zwaar. Zij riskeren hun vrijheid, of zelfs hun leven, en de veiligheid van hun geliefden. Als een gevolg ontvluchten mensen hun vaderland. Raken gewond of worden gedood. Neem Syrië, onder de tienduizenden dodelijke slachtoffers bevond zich afgelopen jaar een record aantal van tenminste 17 professionele journalisten, 44 burgerjournalisten en vier media assistenten.

De drie dodelijkste landen ter wereld zijn Syrië, Somalië en Pakistan. In elk van deze landen wordt minimaal 1 journalist per maand vermoord. Helaas zijn deze drie landen ook leidend als het gaat om het aantal vermoorde of gekidnapte hulpverleners.

Op dit moment heeft het Writers in Prison Committee van PEN International 86 gevallen in behandeling van schrijvers die zijn veroordeeld vanwege oneerlijke processen, vaak met absurd zware straffen. Het is ook veelzeggend dat de situatie van de mensen die dit jaar een award krijgen nog erger lijkt dan in voorgaande jaren.

Al deze ontwikkelingen passen in een zorgelijke internationale trend. De ruimte voor het maatschappelijk middenveld, voor activisten, media en critici wordt op te veel plekken in de wereld kleiner in plaats van groter. Een trend die vanochtend ook door minister Ploumen werd benadrukt toen zij alle Nederlandse ambassadeurs toesprak op een conferentie.

Zo lang er onderdrukking van vrijheid van meningsuiting is en ruimte voor kritiek bevochten moet worden is het van belang de Oxfam Novib / PEN award uit te reiken.

In de Arabische wereld hebben we gezien hoe machtig de stem van het volk kan zijn, wanneer mensen zich bij elkaar aansluiten om hun mening te verkondigen. Mensen gingen en masse de straat op, riepen om hun vrijheid en verhieven hun stem tegen onrecht. Het is erg jammer dat deze massale volksbewegingen in de Arabische wereld nog lang niet overal hebben geleid tot de politieke transformatie waarvoor deze mensen opkomen. Het maatschappelijk middenveld in Egypte, waaronder zich ook een aantal Oxfam Novib partners bevindt, zoekt nu opnieuw internationale steun onder de slogan: 'Save our Spring'.

In Syrië zijn we dagelijks getuige van het dodelijke resultaat van een verschrikkelijke burgeroorlog. Velen zijn niet langer bang voor het brute Assad regime, mensen zwijgen niet langer, maar te veel mensen betalen daarvoor een verschrikkelijke prijs. Juist ook mensen die zich continu zijn blijven inzetten voor mensenrechten voor iedereen en schendingen daarvan door vriend en vijand afwijzen. We zouden meer moeten doen om hen te steunen door hun basisrechten te erkennen en hun moed toe te juichen.

Het is indrukwekkend om te zien dat mensen, schijnbaar in strijd met hun eigenbelang en zelfbehoud, zich uit durven spreken - tegen onrecht! - terwijl zij

weten dat hun woorden en daden intimidatie, geweld of zelfs de dood tot gevolg kunnen hebben.

Vele laureaten voelden dat zij niet anders konden. Zij moesten zichzelf uitspreken. Kennelijk is het een diepgewortelde levensbehoefte, die net zo echt is als onze behoefte aan water en eten.

We hebben de verhalen gehoord of de gedichten gelezen die uit concentratiekampen, goelags of gevangenissen werden gesmokkeld. Deze schrijvers moesten schrijven; anders zouden zij hun menselijke waardigheid verliezen. En zonder waardigheid, verliezen we onze menselijkheid.

En dat is precies waarom vrijheid van meningsuiting zo belangrijk is: het is een intrinsiek onderdeel van het mens zijn – ik spreek mij uit, dus ik besta!

Maar laten we ook eerlijk zijn, vrijheid van meningsuiting wil nog niet zeggen dat alles wat gezegd wordt ook goed is om te zeggen of bedoeld is om de mensheid te dienen. Dit is waar we een goede balans moeten vinden, want hier komt het belang van tolerantie om de hoek kijken: dat een beroep doet op ons vermogen het eens te worden over het feit dat wij het oneens zijn.

Deze uitdaging kunnen en willen autoritaire regimes en extremisten wereldwijd maar niet aan gaan. Voor regimes die de absolute waarheid claimen en de macht hebben om deze af te dwingen, zoals in Syrië, Iran of Sudan zijn mensen met een afwijkende mening uiterst gevaarlijk. Dichters, schrijvers, journalisten en activisten hebben 1 ding gemeen: zij trekken de verkondigde waarheid in twijfel.

Dus, hoe moedig moet je dan zijn om in aanmerking te komen voor de Oxfam Novib / PEN award? Ben je moedig als je de Syrische regering oproept te stoppen met het gebruik van straaljagers om burgers te bombarderen? Ben je moedig als je gedichten en verhalen schrijft over hoop, liefde, kracht en waardigheid in een land dat wordt beheerst door angst, haat en onderdrukking? Ben je moedig als je je leven waagt terwijl je je vaderland ontvlucht, je geliefden achterlatend en helemaal opnieuw begint in het onbekende? Volgens mij wel! Maar de echt moedige mensen zeggen nooit van zichzelf dat ze dat zijn. Zij reserveren de term moedig altijd voor de ander, degene die achter blijft, die gevangen wordt genomen of haar leven verliest.

Dat is in alle bescheidenheid de reden waarom organisaties als het Writers in Prison Committee, PEN, Oxfam Novib en anderen de moed van deze uitzonderlijke mensen toejuichen.

En dat is ook waarom ik heel erg blij ben dat schrijfster en PEN bestuurslid Manon Uphoff vandaag de awards wil uitreiken.

Manon, het woord is aan jou en u allemaal bedankt voor het luisteren.